

بررسی خیار تدلیس در فقه امامیه

مریم پوربابایی

انتشارات نوشتار

پوربایایی، مریم، ۱۳۵۶ -	:	سرشناسه
بررسی خیار تدلیس در فقه امامیه / مریم پوربایایی.	:	عنوان و نام پدیدآور
تهران: نوشناخت، ۱۳۹۷.	:	مشخصات نشر
۱۹۸ص.	:	مشخصات ظاهری
۷-۹۳۷۴۵-۹۶۴-۹۷۸-۹۷۸: ۱۶۰۰۰۰ ریال	:	شابک
فیا	:	وضعیت فهرست نویسی
کتابنامه.	:	یادداشت
تقلب (فقه)	:	موضوع
Fraud (Islamic law)	:	موضوع
خيارات (فقه)	:	موضوع
Options (Finance) (Islamic law)*	:	موضوع
خيار عيب (فقه)	:	موضوع
Option of defect (Islamic law)*	:	موضوع
Bp ۱۹۷/۶/۷پ۹ ۱۳۹۷	:	رده بندی کنگره
۳۷۹ ۰۹۷	:	رده بندی دیویی
۱۳۵۷۲	:	شماره کتابشناسی ملی

بررسی خیار تدلیس در فقه امامیه

مریم پوربایایی

ویراستار فنی و صفحه‌آرایی: معیا هاشمی‌اقدم

ناظر چاپ: معصومه قاضی

ناشر: انتشارات نوشناخت

چاپ نخست: تابستان ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر محفوظ است.

انتشارات نوشناخت

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، بین فلسطین و ابوریحان، بن‌بست

مهارت، خانه هنر، پ ۴، واحد ۱۳.

تلفن: ۰۹۳۸۹۵۱۵۹۹۳

www.noshenakht.com

info@noshenakht.com

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱۳

فصل نخست: مفاهیم و تعاریف

مبحث اول: مفهوم لغوی تدلیس	۱۷
مبحث دوم: بررسی تطبیقی واژه تدلیس	۱۷
مبحث سوم: مفهوم اصطلاحی تدلیس	۱۸
گفتار اول: تدلیس از نظر فقه	۱۸
گفتار دوم: تدلیس از نظر حدیث	۲۰
گفتار سوم: تدلیس از نظر عرفان	۲۲
مبحث چهارم: معانی تدلیس با تدلیس	۲۲
گفتار اول: تقلب	۲۲
گفتار دوم: تلبیس و حیل	۲۵
الف- تلبیس از دیدگاه عرفان	۲۸
ب- بررسی منابع اصلی فقه اسلام درباره حیل	۳۱
ج- عناصر تشکیل دهنده حیل	۳۶
د- نظرات موافقین و مخالفین حیل	۳۹
ه- وجود یا عدم حیل مشروع در اسلام	۴۲
گفتار سوم: غش	۴۵
گفتار چهارم: غرر	۴۸
الف - عناصر غرر	۴۹
ب - موارد غرر	۴۹
ج - احتمال خطر	۵۰
د - کمی عوض موجب غرر نیست	۵۱
ه - مقایسه غرر و جهل	۵۱
و - حکم بیع غرری	۵۴
ز - حکم معاملات معوض غرری (غیر از بیع)	۵۴
ح - آیا بیع کلی غرری است؟	۵۸
ط - آیا معامله بر فرد مردد غرری است؟	۵۹

۶۰	گفتار پنجم: غرور
۶۳	الف - عناصر غرور
۶۳	۱- انجام کاری که موجب زیان دیگری شود.
۶۳	۲- به وجود آمدن زیان
۶۳	۳- وجود و تأثیر فریب
۶۴	۴- علم یا جهل فریبنده
۶۷	د- قصد و عدم قصد
۶۸	ب- ماه حجتیت قاعده‌ی غرور
۶۸	۱- روایت: «المغرور يرجع الی من غره»
۶۹	۲- اجراء
۶۹	۳- بنای عملا
۶۹	۴- دلیل عقلی
۶۹	۵- قاعده‌ی لاضرر
۷۰	۶- قاعده‌ی اتلاف و تسبیب
۷۱	۷- روایت خاص
۷۲	ج- دایره شمول قاعده‌ی غرور
۷۵	د- موارد و مصادیق قاعده‌ی غرور در فقه و حقوق
۷۶	ه- مبنای نظری غرور در حقوق مدنی ایران
۷۶	و- منابع ضمان غرور در قانون مدنی
۷۷	گفتار ششم: غبن
۷۸	الف - شروط غبن
۷۹	ب - خیار غبن

فصل دوم: قلمرو و کاربرد تدلیس

۸۳	مبحث اول: جایگاه تدلیس در قواعد فقهیه
۸۴	مبحث دوم: پیشینه‌ی کاربرد فقهی اصطلاح تدلیس
۸۸	مبحث سوم: جایگاه تدلیس در نظام‌های حقوقی مختلف
۹۲	مبحث چهارم: تدلیس در باب عقود
۹۲	گفتار اول: اجاره
۹۳	گفتار دوم: قرض، اثر قرض در تحقق تسلیم تام مال به مالک

۹۴	گفتار سوم: مضارب
۹۷	گفتار چهارم: مزارعه و مساقات
۹۷	گفتار پنجم: جعاله
۹۹	گفتار ششم: بیع
۹۹	الف- بیع صوری
۱۰۰	ب- فرار از حرمت ربا در اسلام
۱۰۲	ج- بیع شرط
۱۰۴	د- بیع الانه
۱۰۶	ه- تصرّف
۱۰۹	و- فروش من به مالک آن
۱۰۹	ز- غیرقابل استفا منین کننده فریب
۱۱۰	ح- فریب در تعلق مال با غیر از فروشنده
۱۱۰	گفتار هفتم: تدلیس در نکاح
۱۱۱	گفتار هشتم: تدلیس ماشطه

فصل سوم: شرایط اركان تدلیس

۱۱۷	مبحث اول: ارکان تدلیس
۱۱۷	مبحث دوم: اقسام تدلیس
۱۱۷	گفتار اول: تدلیس اصلی و فرعی
۱۱۹	گفتار دوم: مقایسه تدلیس جزایی و تدلیس مدنی
۱۲۳	گفتار سوم: ارکان تشکیل دهنده تدلیس جزایی
۱۲۴	گفتار چهارم: اظهار خلاف واقع معصومانه، متقلبانه، و مسامحه
۱۲۵	گفتار پنجم: تدلیس ثالث
۱۲۹	مبحث سوم: عملیات فریبنده مدلس
۱۲۹	گفتار اول: عنصر مادی تدلیس
۱۲۹	۱- کردار: (- عمل مثبت، تدلیس فعلی)
۱۳۲	۲- گفتار (تدلیس قولی)
۱۳۴	۳- حفظ سکوت (تدلیس سلبی)
۱۳۸	گفتار دوم: عنصر روانی تدلیس
۱۳۹	۱- قصد مدلس

- ۱۴۲ ..... ۲- تفاوت تدلیس ممنوع و ترغیب مجاز (نقش عرف)
- ۱۴۵ ..... مبحث چهارم: فریب خوردن مدلس
- ۱۴۵ ..... گفتار اول: تأثیر در وضع روانی مدلس
- ۱۴۷ ..... گفتار دوم: تأثیر در وضع دارایی مدلس
- ۱۴۸ ..... مبحث پنجم: عمل فریبنده
- ۱۴۸ ..... گفتار اول: زمان فریبکاری
- ۱۴۹ ..... گفتار دوم: لزوم ارتکاب کار فریبنده
- ۱۵۱ ..... گفتار سوم: آیا سکوت به عمد از کارهای فریبنده است
- ۱۵۱ ..... گفتار چهارم: فریب باید عمدی باشد
- ۱۵۱ ..... گفتار پنجم: کار فریبنده باید منسوب به طرف قرارداد باشد
- ۱۵۲ ..... گفتار ششم: کار فریب فریب عمدی
- ۱۵۳ ..... گفتار هفتم: لزوم تأثیر فریب
- ۱۵۴ ..... گفتار هشتم: معیار تمییز فریب شخصی است یا نوعی

فصل چهارم: تدلیس و نهادهای مشابه

- ۱۵۹ ..... مبحث اول: تدلیس و قاعده غرور
- ۱۵۹ ..... گفتار اول: مقایسه عناصر تدلیس و غرور
- ۱۶۰ ..... گفتار دوم: اثر تدلیس و غرور
- ۱۶۱ ..... گفتار سوم: تفاوت آثار تدلیس و غرور
- ۱۶۱ ..... گفتار چهارم: شرایط مختص تدلیس
- ۱۶۲ ..... مبحث دوم: تدلیس و اشتباه
- ۱۶۳ ..... گفتار اول: مقایسه مفهوم و عناصر غرور و تدلیس با اشتباه
- ۱۶۵ ..... گفتار دوم: مقایسه آثار غرور و تدلیس با اشتباه
- ۱۶۶ ..... مبحث سوم: تدلیس و عیب
- ۱۶۷ ..... مبحث چهارم: تدلیس و غبن
- ۱۶۸ ..... مبحث پنجم: تدلیس و تخلف از شرط صفت
- ۱۶۹ ..... مبحث ششم: موارد تدلیس در حقوق جزا
- ۱۷۱ ..... گفتار اول: آیا تدلیس مترادف با کلاهبرداری است؟
- ۱۷۲ ..... گفتار دوم: سابقه تاریخی کلاهبرداری
- ۱۷۵ ..... گفتار سوم: بررسی ریشه کلاهبرداری

گفتار چهارم: میانی فقهی کلاهبرداری ۱۷۷

فصل پنجم: آثار و ضمانت اجرا

مبحث اول: خسارات ناشی از تدلیس ۱۸۵

مبحث دوم: ضمانت اجرای تدلیس ۱۸۶

مبحث سوم: ضمانت اجرای تدلیس در حقوق جزا ۱۸۷

مبحث چهارم: خیار تدلیس فوری است ۱۸۸

مبحث پنجم: اثر حقوقی تدلیس ۱۸۹

نتیجه‌گیری ۱۹۰

فهرست منابع ۱۹۳

منابع فارسی ۱۹۵

منابع عربی ۱۹۶

مقدمه

مباحث حقوقی یکی از مباحث به روز دنیا می‌باشد، چون در زندگی مدرن امروزی بعضی مواقع تشخیص اتهام و متهم و محق کار بسیار مشکلی است به همین خاطر به مباحث حقوقی اهمیت زیادی داده می‌شود. شاید به خاطر اینکه گره‌هایی از زندگی انسان امروز باز کرده و حمایتی از صاحب حق برای احقاق حق خودش می‌کند.

در این راستا تنها مباحثی که در کشورهای اسلامی به یاری حقوق می‌آیند مباحث فقهی است از این بابت کتاب بسیاری از مواد قانونی در این کشورها نشأت گرفته از فقه می‌باشد و فقه به خاطر پیشرفت قانون که شامل قرآن، سنت و روایت معصومین^(ع) دارد کسی نمی‌تواند آن را زیر سؤال برده یا خنثی بکند.

یکی از مباحث مهم که در این مجموعه به آن پرداخته شده بحث تدلیس می‌باشد. تدلیس در لغت از دلس گرفته شده است و به معنای حيله و نیرنگ و فریبکاری می‌باشد. خیار تدلیس در بحث معاملات بسیار کاربرد دارد و در چند در مسایلی مثل نکاح هم مطرح می‌شود ولی عمده استفاده آن در معاملات است.

امروزه بسیاری از مردم با واژه تدلیس غریبه‌اند ولی با حفظ دلاله برداری بسیار آشنا هستند. عملاً تدلیس نوعی از کلاهبرداری است ولی به معنای خاص آن در هرگاه فردی بتواند ثابت کند که در یک معامله او را فریب داده‌اند. اتفاق کتمان شده و طرف متضرر گردیده از طریق استناد به خیار تدلیس حق فسخ معامله را داشته و می‌تواند ادعای ضرر و زیان نماید و فقه و قانون حقوقی هر دو به این فرد حق داده و به او کمک می‌کنند که به حق خود برسد.

به نظر این حقیر یکی از مباحث پرکاربرد در مراجع قضایی بحث کلاهبرداری می‌باشد که خیار تدلیس را در دل خود دارد.

ان شاء الله بتوانم در این مجموعه پیش‌رو به‌طور کامل خیار تدلیس را توضیح بدهم و مقایسه‌ای با مفاهیم مشابه داشته باشم.

با توجه به منابع معدود موجود در مجموعه علمی کشور و همچنین نهایت سعی و تلاش به عمل آمده توانسته‌ایم بررسی خیار تدلیس در فقه امامیه را که موضوع کتاب حاضر می‌باشد در قالب پنج فصل و مباحث و گفتارهای مربوطه بیان نماییم.

توضیح آنکه موضوعات مطروحه در فصل اول در خصوص بیان مفاهیم و تعاریف تدلیس از لغوی و اصطلاحی از نظر فقه و حدیث و عرفان می‌باشد و در فصل دوم قلمرو کاربرد تدلیس و جایگاه آن در قواعد فقهیه و همچنین پیشینه کاربرد فقهی تدلیس در نظام‌های حقوقی مختلف را مورد بررسی قرار داده‌ایم. ادامه‌ی بررسی در فصل سوم با ذکر ارتباط و ارکان تدلیس و توضیحات مربوطه پیگیری شده است و در فصل چهارم تدلیس و نهادهای مشابه نظیر غرور، اشتباه، غبن، عیب و تخلف از شرط صفت بررسی و نتیجه‌گیری شده است و نهایتاً در فصل پنجم آثار و ضمانت اجرا در غالب بررسی خسارت ناشی از تدلیس و بیان ضمانت اجرای تدلیس در حقوق جزا و همچنین فوریت خیار تدلیس طرح و بررسی شده است.

من الله توفیق

مریم پوربابایی

زمستان ۱۳۹۶